

VAD KAN SKOLLEDARE LÄRA AV FORSKNING?

PERSPEKTIV PÅ FORSKNING OM UNDERVISNING,
LÄRANDE OCH STUDIERESULTAT

jan.hakansson@lnu.se
0708-342498

Några teman att belysa ur svensk och internationell forskning

- Om skola och undervisning generellt
- Om vanliga myter kring skolan
- Om effekter av skolledares arbete
- Om lärare och undervisningsstrategier

Effektiv, framgångsrik eller god undervisning – vad är skillnaden?

- **Effektiv/ framgångsrik** undervisning = leder till uppsatta mål
- **God** undervisning = kan också försvaras moraliskt och etiskt

Vad kan man lära av klassrumsforskningen? – ett exempel

Klassrummets tre världar:

- Den officiella
- Den sociala
- Den individuella

Undervisningen är viktig – men inte bara den

I MYCKET grova drag sägs variationen i elevers studieresultat förklaras av faktorer knutna till:

- Eleverna själva (50 %)
- Hemmet (5-10 %, ingår även ovan)
- Vad läraren vet, gör och kan (30 %)
- Skolan (5-10 %)
- Rektorn (inräknad ovan, indirekt påverkan)
- Kamrater (5-10 %)

(jfr Hattie, 2003)

Om undervisning generellt i internationella översikter

Förändringar i grundläggande antaganden om undervisning utifrån forskning 1990-2011:

- Erfarenheter viktigare än utvecklingsstadier!
- Kvaliteten på kommunikationen avgörande!
- Varierad undervisning viktigare än anpassning till olika lärstilar!

Några preliminära slutsatser från CARL-projektet om undervisning generellt

Betydelsefullt att undervisningen:

- Innehåller kollektiva, grupp och successivt individanpassade former, som anpassas efter olika lärandemål.
- Är väl strukturerad men samtidigt understödjer elevens upptäckande och anknyter till livet utanför skolan.

Några preliminära slutsatser från CARL-projektet om undervisning generellt

Betydelsefullt att undervisningen:

- Parallellt understödjer utveckling av grundläggande kunskaper, generiska förmågor (t.ex. problemlösning) och de centrala idéerna inom ämnesområdena.
- Bygger på kommunikation och samtal som undervisningsform.

Strukturerad undervisning – det nya didaktiska "honnörsordet"!?

- "Skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass som enskilt" **Lgr 11, 2.2 Kunskaper**
- Jfr också **Skolförordningen 5 kap. 2 §**

Strukturerad undervisning – vad är det och vilket forskningsstöd finns?

" ... under lärares ledning ..." nyckelorden?

Jämför med "Direct instruction" (Hattie, 2009) som sägs ge stora effekter på elevers studieprestationer:

Undervisningssekvenser med:

- Tydliga mål
- Identifiering av kritiska innehållsaspekter
- Handledning
- Kontroll av förståelse
- Summeringar och repetitioner

Strukturerad undervisning – några preliminära hållpunkter

- Lärarens roll är tydlig!
- Förutsätter elevers delaktighet - men lämnar inte eleverna ensamma i sitt lärande!
- Inbegriper flera möjliga organisationsformer, arbetssätt och kunskapsinnehåll t.ex. helklass, grupp, pararbete, individuellt, projekt, teman, ämnesstudier!

(jfr Håkansson, 2011, Tidskriften Psykisk hälsa, temanummer skola, december)

Strukturerad undervisning - klassrumsledarskap

- Mer undervisning (VAD) – mindre organisation och administration (HUR)
- Tydliga mål på kort och lång sikt som eleverna förstår och accepterar
- Successivt utvidgat inflytande och ansvar för eleverna
- Träning i självreglering
- Progression och återkoppling
- Synligt (demokratiskt) ledarskap

Varför pratar vi så mycket om organisatoriska faktorer: skoltyp, åldersintegrering, klasstorlek, differentiering och nivågruppering?

Trots att dessa faktorer enligt forskning ...

... generellt visar försumbara eller negativa effekter på elevernas studieresultat t.ex. större resultatspridning mellan elever!

Viktigare verkar vara:

- Studiero
- Klassrumsklimat
- Ledarskapet i klassrummet

MEN!

- Snabbare studiegång för högpresterande inom klassens ram är gynnsamt för dessa elever!
- Hög lärartäthet /mindre klasser gynnar framför allt vissa elevgrupper särskilt lägre åldrar; elever i behov av särskilt stöd; elever med utländsk bakgrund.

Hur effektiva är rektorer – och vad gör de?

- Direkt påverkan på studieresultat – generellt måttlig!
- ”Undervisningsnära” kontra ”lärarstödjande” rektorer!
- Aktivt stöd och medverkan i lärares lärande och förbättring av undervisningen!

Varför pratar vi så mycket om
att lärare gör skillnad?

När skillnaderna MELLAN
lärare är så betydande!

Viktiga påverkansfaktorer relaterade till läraren:

- Tydlighet kring mål och kunskapskrav!
- Förtroendefulla relationer!
- Inte etikettera elever!
- Förväntningar!

Lärare som noviser – erfarna – experter

Vad kan "expertlärarna" som vi andra inte kan?

- Ger utmanande uppgifter och mål (Challenge)
- Har djupa kunskaper om undervisning och lärande som används integrerat med ämneskunnandet (Deep representation).
- Följer och återkopplar elevernas lärande (Monitoring and feedback).

Några preliminära slutsatser från CARL-projektet om lärare och deras undervisning

Viktigt att lärare:

- Har tilltro till elevernas förmåga att lära (och handlar därefter).
- Kan leda kunskapsarbetet genom att skapa relationer till eleverna inom en varierad undervisningsrepertoar.
- Omsätter sina ämneskunskaper efter de konkreta sammanhangen och förutsättningarna.
- Använder väl strukturerade kvalitativa mål och utmanande projekt, just bortom elevernas nuvarande förståelse.

Några preliminära slutsatser från CARL-projektet om lärare och deras undervisning

Viktigt att lärare:

- Arbetar med både summativ och formativ bedömning som en integrerad del av undervisningen (till och från elever OCH lärare).
- Själva lär genom att planera, genomföra och följa upp undervisningens förutsättningar, processer och utfall i professionellt lärande gemenskaper.

(Håkansson & Sundberg, 2011)

Vad kan vi lära av
effektforskningen kring
undervisningsstrategier?

Vissa undervisningsstrategier effektivare än andra!

- I *Visible learning* (Hattie, 2009) identifieras bl.a. 49 undervisningsansatser med försumbara, måttliga eller stora effekter på elevers studieprestationer.
- Effektstorleken $d=1.0$ är en stor och tydligt märkbar skillnad (jfr en person på 183 cm och en på 160 cm).
- Effektstorlekar på $d=0.40$ och högre är enligt Hattie särskilt intressanta.

Några exempel på effekter av undervisningsstrategier

- Stora effekter av *ömsesidig undervisning* ($d=0.74$), *återkoppling* ($d=0.73$), *strukturerad undervisning* ($d=0.59$)
- Måttliga effekter av *återkommande prov* ($d=0.34$), *läxor* ($d=0.29$)
- Små effekter av *problembaserat lärande* ($d=0.15$), *elevkontroll över lärandet* ($d=0.04$)

Undervisningsstrategier med stora effekter – exemplet återkoppling

Inte vilken återkoppling som helst!

Enligt Hattie handlar återkoppling INTE i första hand om vad lärare GER elever utan om att lärare SÖKER/ÄR ÖPPNA FÖR återkoppling FRÅN eleverna om vad de vet, kan, förstår, var de gör fel, missförstår, inte är engagerade i etc.

Återkopplingens olika nivåer

- **Individnivån**
- **Uppgiftsnivån**
- **Processnivån**
- **Självregleringsnivån**

Återkopplingens olika nivåer – vad fungerar?

- Ungefär hälften av all återkoppling i klassrummen är på individnivån, och enligt Hattie (2011) säkert trivsamt och stödjande, välkommen och förväntad.
- MEN det är den minst effektiva om man är ute efter förbättrade prestationer eller lärande!!

Vad kan skolledare lära av forskning?

Forskningsstöd i:

- analys av skolans resultat (systematiskt kvalitetsarbete),
- skolutvecklingsarbetet,
- den dagliga kommunikationen med elever, personal och föräldrar.

Motiv och möjligheter!

Motiv:

- Skollagen om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.
- Krav på systematiskt kvalitetsarbete.
- Skolinspektionen om analys av resultat.

Möjligheter:

- Se resultaten som indikatorer inte som "sanningar".
- Kombinera skolans eget kvalitetsarbete – kommunbild – nationell bild - forskning.